

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, доцента
Пунди Олександра Олеговича
на дисертацію

Бондаренка Олександра Володимировича «Адміністративно-правове регулювання обігу віртуальних активів», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

1. Актуальність обраної теми дослідження. Віртуальні активи є поняттям, яке протягом останніх років міцно увійшло в наш світ. Навколо них формуються ринки, з ними проводяться транзакції, в них інвестують та їх інвестують в інші об'єкти. Вочевидь, оскільки учасниками правовідносин щодо цього феномену є все більша й більша кількість суб'єктів права, а також враховуючи розмір реального капіталу, який пов'язаний з віртуальними активами, законодавче регулювання цієї сфери є вкрай необхідним в Україні. Обіг віртуальних активів – це процес купівлі, продажу та обміну цифрових активів, таких як криптовалюти, токени, віртуальні предмети в іграх та інші цифрові ресурси. Віртуальні активи зазвичай зберігаються та обмінюються в електронних гаманцях або на спеціалізованих платформах для обміну цифрових активів. Віртуальні активи стали не лише якісно новим способом акумуляції матеріальних ресурсів, але й за відсутності належного регулювання перетворились на загрозу національній безпеці. Один з найвідоміших типів віртуальних активів – криптовалюти, такі як Bitcoin, Ethereum та інші. Віртуальні активи можуть бути використані для здійснення покупок, інвестування, обміну на інші криптовалюти або традиційні гроші. Також існують віртуальні активи, які використовуються в онлайн-іграх та віртуальних світах. Це можуть бути віртуальні предмети, які можна купити або продати за допомогою внутрішньої валюти гри або навіть за допомогою криптовалюти. Такі активи часто зберігаються на спеціалізованих платформах або в ігрових гаманцях.

Обіг віртуальних активів може мати різні правові аспекти, оскільки вони часто перетинаються з традиційними фінансовими системами та міжнародними правилами. Регулювання віртуальних активів в різних країнах може варіюватися, і важливо бути обережним та дотримуватися відповідних законодавчих вимог під час торгівлі або зберігання віртуальних активів.

Вітчизняне законодавство не повною мірою відповідає вимогам правозастосування у сфері обігу віртуальних активів, що має прояв у такому: відсутність законодавчого закріплення поняття віртуальних активів; нечіткість та непослідовність адміністративно-правового забезпечення обігу віртуальних активів; відсутність належного юридичного визначення понять, які характеризують надання послуг, пов'язаних з віртуальними активами.

Цілком очевидно, що учасники ринку обігу віртуальних активів позбавлені сьогодні належного правового захисту, в той час коли держава продовжує втрачати можливі податкові надходження від функціонування відповідної галузі економіки. Саме тому, необхідним є ефективне здійснення

державою та уповноваженими від її імені суб'єктами як державного регулювання обігу віртуальних активів в цілому, так і здійснення контролю за обігом віртуальних активів. Відсутність комплексного теоретичного дослідження, якого було би присвячено адміністративно-правовому регулюванню обігу віртуальних активів, також негативно впливає на сприйняття дотримання стану законності в державі, а отже є негативним фактором на шляху визнання України як правової та соціальної держави.

Дисертаційна робота О. В. Бондаренка виконана відповідно до Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 рр., затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р., та Планів наукових досліджень Запорізького національного університету на 2015–2019 рр. Проблематика дисертації постає з положень Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30 вересня 2019 р. № 722, постанов Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року» від 3 березня 2021 р. № 179 та «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 рр.» від 5 серпня 2020 р. № 695, а також Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 1 квітня 2014 р. № 333-р.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність

Аналіз змісту дисертації та автореферату, висновків і рекомендацій свідчить, що наукова новизна дослідження має належний рівень обґрунтованості. Це підтверджено значною кількістю проаналізованих здобувачем наукових праць, нормативно-правових актів, що висвітлюють теорію, вітчизняну та зарубіжну практику правового регулювання обігу віртуальних активів.

Зазначене дозволяє констатувати, що ступінь обґрунтованості результатів дослідження Бондаренка Олександра Володимировича підтверджується: методологічною й теоретичною обґрунтованістю вихідних положень дослідження; системним аналізом теоретичного матеріалу; виявленням закономірностей та причинно-наслідкових зв'язків між елементами досліджуваної системи; широтою й різноманітністю теоретичної бази, послідовністю і логічністю викладу матеріалу, відповідністю одержаних наукових результатів поставленій меті у роботі та основним завданням дослідження.

Обґрунтованість висунутих наукових положень підкріплюється глибоким аналізом та узагальненням теоретичного та практичного досвіду, залученими і опрацьованими офіційними аналітичними матеріалами і літературними джерелами з фахових питань.

Основні наукові положення, висновки і практичні рекомендації, викладені в дисертації, є достатньою мірою обґрунтованими, логічними і послідовними.

3. Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях

Достовірність висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації забезпечена використанням наукової методології та застосуванням сучасних методів проведення досліджень. Ознайомлення зі змістом дисертації, наукових публікацій та автореферату дисертації дає підставу визначити основні наукові положення й висновки, що характеризуються науковою новизною і відображають особистий внесок дисертанта, ступінь їх обґрунтованості та достовірності:

- обґрунтовано доцільність поєднання різних підходів та вироблення єдиного визначення поняття «віртуальний актив», що буде в подальшому використано у законодавстві наступного змісту: «віртуальний актив – це нематеріальне, виражене в електронній формі благо, яке має вартісний еквівалент та використовується як об'єкт цивільних прав або (та) майно, що підлягає для використання, платіжних або інвестиційних цілей у цифровому форматі»;

- вперше визначено, що забезпечення обігу віртуальних активів виступає як діяльність уповноважених суб'єктів, спрямовану на створення необхідних та належних умов для функціонування обігу ринку віртуальних активів шляхом застосування регулятивних інструментів публічної адміністрації, заходів контролю та нагляду, а також притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язанні з використанням віртуальних активів;

- удосконалено понятійний апарат, зокрема поняття: «віртуальний актив», «адміністративно-правове регулювання», «принципи обігу віртуальних активів», «суб'єкти забезпечення», «відповідальність за правопорушення, пов'язані з обігом віртуальних активів»;

- виокремлено систему суб'єктів забезпечення обігу віртуальних активів, до якої належать: органи загальної компетенції, повноваження яких поширюватимуться на забезпечення обігу віртуальних активів (Кабінет Міністрів України, Президент України); органи спеціальної компетенції (до них віднесено: Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку; Національний банк України; Міністерство цифрової трансформації; Міністерство фінансів України; Державну службу фінансового моніторингу; Бюро економічної безпеки тощо). На підставі цього зроблено висновок про те, що органи загальної компетенції прямо не уповноважено на забезпечення обігу віртуальних активів, але надані їм повноваження створюють умови для належної фінансової діяльності, елементом якої мають стати віртуальні активи;

- сформульовано пропозиції щодо удосконалення Закону України «Про віртуальні активи» в частині доповнення його статтею «Принципи обігу віртуальних активів».

Основні положення роботи знайшли відображення у в 1 зарубіжній статті, 3 статтях, що опубліковані у періодичних виданнях України, що визнані як фахові з юридичних дисциплін, а також у 3 тезах доповідей на науково-практичних конференціях, а також у 3 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

4. Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження

Дисертаційна робота О. В. Бондаренка містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальне наукове завдання, яке полягає в обґрунтуванні теоретичних і науково-методичних засад щодо вдосконалення правового регулювання обігу віртуальних активів.

Теоретична цінність результатів дисертації полягає в тому, що представлені пропозиції є важливим теоретичним внеском у наукову спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право, сприятимуть удосконаленню правового регулювання обігу віртуальних активів.

Практична цінність результатів дисертації полягає в тому, що вони становлять науково-теоретичний і практичний інтерес та можуть бути використані в таких напрямках: у науково-дослідній сфері – як основа для подальших наукових досліджень проблемних питань, пов'язаних з удосконаленням правового регулювання обігу віртуальних активів; у правотворчості – для підготовки пропозицій щодо вдосконалення законодавства, яким урегульовано питання адміністративно-правового механізму регулювання обігу віртуальних активів; у правозастосовній діяльності – з метою удосконалення адміністративно-правового регулювання обігу віртуальних активів; у навчальному процесі – під час викладання студентам закладів вищої освіти дисциплін «Адміністративне право», «Фінансове право», у підготовці підрозділів підручників та навчальних посібників із відповідного навчального курсу, а також статей і наукових повідомлень.

5. Оцінка ідентичності змісту автореферату дисертації та основних положень дисертації

Аналіз змісту автореферату дисертації та основних положень тексту дисертаційного дослідження О. В. Бондаренка засвідчив їх повну ідентичність в частині формулювання мети, об'єкту, предмету, завдань, положень новизни, висновків до розділів, загальних висновків. Загалом зміст автореферату дисертації відтворює інформацію про методологію дослідження, способи аргументації положень, основні ідеї тексту дисертації, викладені стисло.

Автореферат дисертації не містить інформації, яка була б відсутньою в дисертації. Дисертація та автореферат дисертації оформлені відповідно до вимог «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами).

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу в цілому, обґрунтованість її теоретико-методологічних положень, доречно зробити декілька зауважень і звернути увагу на дискусійні положення дисертаційної роботи.

1. Так, у дисертації здійснено спробу дослідження стану та розвитку наукової думки за темою дослідження, в результаті чого встановлено відсутність комплексних робіт, присвячених безпосередньо проблематиці обігу

віртуальних активів та перенесення їх у правове регулювання, що б в повій мірі враховувало положення адміністративно-правової доктрини, міжнародні стандарти та норми чинного законодавства та правозастосування. На цій основі автором було запропоновано періодизацію розвитку наукової думки щодо становлення, статусу та особливостей функціонування обігу віртуальних активів. Позитивно оцінюючи зазначений підхід автора необхідно наголосити, що дисертаційне дослідження лише б виграло при проведенні аналізу періодизацію розвитку наукової думки щодо становлення, статусу та особливостей функціонування обігу віртуальних активів у країнах ЄС та вплив цього процесу на вітчизняну правову систему.

2. Автор наголошує, що прийняття Закону України «Про віртуальні активи» у 2022 році стало поштовхом для подальшої нормативної деталізації питань, що супроводжують легалізацію віртуальних активів в Україні. Проте, набуття чинності цього нормативно-правового акту пов'язано з фактом набрання чинності законом України про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування операцій з віртуальними активами. Наявний проєкт Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування обороту віртуальних активів в Україні» знаходиться на опрацюванні. В цілому підтримуючи висновки дисертанта необхідно наголосити, що дисертаційне дослідження значно б виграло, якби автор запропонувала власне бачення та оцінку згаданих перспективних правових норм Податкового кодексу України.

3. У дисертаційному дослідженні значну увагу приділено питанням удосконалення правових засад регулювання відносин у сфері обігу віртуальних активів та наведено пропозицію щодо удосконалення змісту Закону України «Про віртуальні активи» в частині доповнення його статтею «Принципи обігу віртуальних активів» такого змісту: «Суб'єкти регулювання обігу віртуальних активів мають слідувати таким принципам: 1) постійного моніторингу існуючого стану правового регулювання в сфері обігу віртуальних активів до наявних технологічних модифікації; 2) адаптації та подальшого удосконалення політики в сфері обігу віртуальних активів до стандартів ЄС; 3) врахування потреб усіх учасників ринку віртуальних активів без будь-яких дискримінаційних проявів; 4) забезпечення доброчесності учасників ринку віртуальних активів як умови їх допуску до сфери послуг, пов'язаних з віртуальними активами». Підтримуючи позицію дисертанта необхідно наголосити, що практичне використання наголошених принципів правозастосовними органами пов'язане з необхідністю тлумаченням їх змісту і тому вимагає більшої деталізації в якості окремих правових норм, що лише б посилювало враження від результатів дослідження.

4. Значну увагу у дослідженні автор приділяє питанням виокремлення адміністративних правопорушень, які стосуються сфери обігу віртуальних активів. Дисертант наголошує, що за результатами характеристики системи законодавства, що регулює притягнення до адміністративної відповідальності та ознак, притаманних їм обґрунтовано, що адміністративні правопорушення, які стосуються обігу віртуальних активів можуть бути видовими проступками в сфері належної фінансової діяльності, належної господарської діяльності, а також щодо дотримання доброчесності посадовими та службовими особами

державних інституцій. Водночас, більш завершеного вигляду аналіз питання визначення адміністративних правопорушень, які стосуються сфери обігу віртуальних активів набуло б за умови формулювання окремих складів таких правопорушень та подання характеристики їх об'єктивної сторони.

Разом з тим, висловлені зауваження та рекомендації носять переважно дискусійний характер і не знижують загального позитивного враження від представленої дисертаційної роботи.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК ТА ОЦІНКА ДИСЕРТАЦІЇ

Дисертація Бондаренка Олександра Володимировича «Адміністративно-правове регулювання обігу віртуальних активів» є самостійним, завершеним дослідженням актуального наукового завдання. Дисертація виконана на високому теоретичному рівні, викладена науковою мовою, розділи дисертації пов'язані між собою структурою і змістовно, висновки ґрунтуються на результатах проведеного дослідження, які, в свою чергу, є достатньо аргументованими та доказовими.

Враховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних дисертантом наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практичну цінність сформульованих положень і висновків, можна стверджувати, що дисертаційна робота відповідає вимогам МОН України до дисертацій поданих на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук та п.п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами), а її автор, О. В. Бондаренко, заслуговує на присудження ступеня кандидата юридичних наук.

Доцент кафедри права
Хмельницького національного
університету, д.ю.н., доцент

О. О. Пунда

Підпис доцента кафедри права Пунди О.О. засвідчую

Проректор з наукової роботи
Хмельницького національного
університету, д.т.н., доцент

О. М. Синюк